

Sualtı Kültür Mirasının Korunmasına İlişkin Buenos Aires Sözleşme Tasarısı, 1994

(Buenos Aires Draft Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage, 1994)

Ağustos 1994

Komite, (Dipnot 1) zarar ve tahribat tehditlerine maruz kalan çok hassas ve değerli bir miras için kıyı ülke denizlerinin ötesinde temel koruma sağlayan bir Anlaşma hazırlamıştır. İkinci amaç ise, sualtı kültür mirasını içine alan hukuki konuların çözüme kavuşturulmasına yardımcı olmaktır.

Kanun geliştirilmesi destekçilerinin ve karşıtlarının denizdeki ortak mirasın çalınmasını önleme yolunda sorumluluk hissetmeleri bizleri motive etmiştir. Hiçbir şey yapmamak başarısızlıktır, bireysel ve toplu olarak bu sorumluluk taşınmalıdır.

Anlaşmanın kabul edilebilirliğini temin etmek için, Komite, birçok kişi ve kurumların görüşlerini ve önerilerini rica etmiştir. (Dipnot 2)

1. Üyeler:

Sayın Justice S.D. Agarwala (Hindistan)
Sayın. D.H. Anderson (Birleşik Krallık)
Sayın. Kaare Bangert (Danimarka)
Sayın. A. Derradji (Cezayir)
Prof. Dr. W. Fiedler (Almanya)
Avv. M. Frigo (İtalya)
Sayın. M. Haunton (Kanada)
Prof. Shigeru Kozai (Japonya)
Prof. V. Lamm (Macaristan)
Maitre Jean Lisbonne (Fransa)(Yedek Üye)
Dr. Helen Moustaira (Yunanistan)(Yedek Üye)
Dr. Fernando Munoz B. (Ekvator)
Prof. James A. R. Nafziger (ABD)(Raportör)
Dr. P.J. O'Keefe (Avustralya/Yeni Zelanda)(Başkan)
Dr. L.V. Prott (Avustralya/Yeni Zelanda)
Dr. C.G. Roelofsen (Hollanda)
Dr. Sabine von Schorlemer (Almanya)
Dr. A. Strati (Yunanistan)
Dr. A. Szekely (Meksika)
Sayın S. de Vilmorin (Fransa)

Sayın Hongyr Zhao (Çin)

2. Bu belgenin hazırlayıcıları, özellikle, aşağıda ismi belirtilen kişilere değerli yardımları için teşekkürlerini sunar.

George Bass, David Bederman, Peter Bernhardt, David Blackman, Michael M. Cohen, Martin Dean, Ricardo J. Elia, Anne G. Giesecke, Christopher Grayson, Graeme Henderson, Carsten Lund, Bernard Oxman, J. Ashley Roach, Frank Wiswall.

Belirli Devletlerin şimdiki ve geçmişteki fikir beyanları, belirli noktaların incelenmesi ve genişletilmesi açısından özellikle dikkate alınmıştır. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Yasalarına İlişkin Sözleşmesi'ne ve 1992 Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (gözden geçirilmiş)'ne özellikle dikkat edilmiştir.

Önsöz

Sözleşmeye taraf olan devletler,

Su altı kültür mirasının insanlığın kültür mirasının önemli bir parçası olduğunu ve insanların ve milletlerin tarihinde ve onların ortak mirasları ile ilgili ilişkilerinde önemli bir unsur olduğunu kabul ederek,

Sualtı kültür mirasına artan kamusal ilgiyi kaydederek,

Sualtı kültür mirasına yönelik artan tehditler arasında, artan kuruluş faaliyetleri, yıkıma sebep olan ileri teknoloji, deniz kaynaklarının sömürülmesi ve sualtı kültür mirasını iyileştirme faaliyetlerinin ticarileşmesi olduğunu anlayarak,

Sualtı kültür mirasının sorumsuz faaliyetler tarafından tehdit edilebileceğini; bu yüzden Devletler, dalgıçlar ve örgütleri, deniz arkeologları, müzeler ve diğer bilimsel kurumlar arasındaki işbirliğinin sualtı kültürel mirasının korunması açısından önemini belirleyerek,

Sualtı kültür mirasının araştırılması, kazılması ve korunmasının belirli bilimsel yöntemlerin uygulanmasını, uygun teknik ve donanımların kullanılmasını ve yüksek uzmanlık gerektirdiğini ve tüm bunların düzenli idare ölçütlerine olan ihtiyacı gösterdiğini göz önünde bulundurarak,

Sualtı kültür mirasının insanlığın ortak mirası olduğunu; bu yüzden onu koruma görevinin sadece doğrudan ona etki eden belirli faaliyetlerde bulunan veya bu mirasla tarihi ve kültürel bağı olan Devletlerin değil, aynı zamanda diğer tüm devletler ve uluslar arası yasalara tabi diğer kişilerin de olduğunu kabul ederek,

Sualtı kültürel mirasını çevreleyen alana zarar verilmesi yoluyla, bu mirasın tarihi ve bilimsel öneminin telafi olunamaz bir şekilde kaybına sebep olacak olan gizli kazıların önlenmesi amacıyla daha sıkı bir denetim ihtiyacı olduğunu göz önünde tutarak,

Kanunun; 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Yasalarına İlişkin Sözleşme şartları da dâhil olmak üzere, uluslararası kurallar ve uygulamalara uygun olarak kanunun geliştirilmesi ve tevdi edilmesi gerekliliğini anlayarak,

Sualtı kültür mirasının tarihi önemi, ona yönelik tehditler, sorumlu dalış, derin su araştırması ve bu mirası etkileyen diğer faaliyetler ile verilen çok disiplinli eğitim ve bilgilerin sualtı kültür mirasının insanlık için önemi ve korunması gerekliliği hususlarında halkın bilinçli olmasını sağlayacağına inanarak, ve

Yerinde koruma için veya gerektiğinde bilimsel veya koruyucu amaçlar için kara suları ötesinde bulunabilecek mirasın dikkatlice çıkarılması amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde önlemlerin etkililiğinin geliştirilmesine kendini adayarak,

Aşağıda belirtilen hususlarda anlaşmaya varmışlardır:

Açıklama

Uluslararası bir anlaşmada “Önsöz” önemlidir. Anlaşmalar Hukuku’na İlişkin Viyana Anlaşması’na göre (Madde 32(2)), açıklamaya bağlamsal bir yardım olarak kabul edilebilir. Önsözün son paragrafında belirtildiği üzere, sualtı kültürel mirasını korumanın en iyi yolu, bilimsel veya koruyucu amaçlı çıkarılması gerekmeyen sürece onun yerinde durmasını sağlamaktır. Bu yüzden, bilimsel olmayan kazıların ve mirasın ele geçirilmesini önlemek için tüm çabalar sarf edilmelidir. Diğer tehditler, endüstriyel ve yapı faaliyetleri, deniz kaynaklarının sömürülmesi ve sualtı kültür mirasının iyileştirilmesine yönelik ticarileşme faaliyetleridir. Bu konular sadece doğrudan belirli faaliyetlerde bulunan Devletleri değil, tüm Devletleri ve uluslararası kanuna tabi diğer tüm kişileri ilgilendirmektedir. Sualtı kültür mirasına yönelik tehditler ayrıca “dalğışları ve örgütlerini, deniz arkeologlarını, müzeleri ve diğer bilimsel kurumları” da ilgilendirmektedir. Halk, “Sualtı kültür mirasının insanlık için önemi ve insanlık tarihinin önemli bir parçası olarak korunması gerekliliği”ni anlamaları açısından bilgilendirilmeli ve eğitilmelidir. Tarihi Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Anlaşma, bu amaçların Gerçekleştirilmesine ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Yasalarına İlişkin Sözleşme’indeki ilgili şartları ayrıntıları ile açıklamaya çalışır. Bu Anlaşma’nın 149 ve 303 numaralı maddelerine özellikle dikkat edilmiştir. Bu şartlar, diğer şeylerin yanı sıra, özellikle kara suları ötesinde kıyı devleti yargı yetkisini ve sualtı kültür mirasını korumak için genel vazifeyi kabul eder.

Madde 1: Tanımlar

Bu anlaşmanın amaçları için;

1. “Sualtı Kültür Mirası” insani varoluşun tüm sualtı izlerini ifade eder.
 - a. Sitler, yapılar, binalar, insan eliyle yapılan şeyler, insana ait kalıntılar arkeolojik ve doğal çevreleri ile ve;
 - b. Gemi, uçak, diğer araçlar ve onların parçaları, yükleri veya içerdiği diğer şeyler, arkeolojik ve doğal çevreleri.
2. Sualtı kültür mirası aşağıda belirtilen durumlarda “terk edilmiş” olarak sayılacaktır.
 - a. Araştırma veya keşif için teknolojik buluş yapıldığında, bu araştırmaların mirasın sahibi tarafından, teknolojinin buluştan sonraki 25 yıl içerisinde takibinin yapılmaması durumlarında,
 - b. Hiçbir teknolojinin araştırma veya iyileştirme yapmaya yeterli olmadığı ve sualtı kültür mirası üzerinde sahibinin son ilgi beyanından beri en az 50 yıl geçtiği durumlarda,
3. “Kültürel miras alanı”, uluslararası yasa ilkeleri ve kurallarına uygun olarak, Devletin kara suları ötesindeki alanlardan ve kıta sahanlığının dış sınırlarına kadar olan alanı ifade eder.
4. “Tüzük”, bu anlaşmaya eklenen, Milletlerarası Anıtlar ve Ören Yerleri Konseyi (ICOMOS) tarafından hazırlanan “Sualtı Kültürel Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü”nü ifade eder.

Açıklama

1. “Sualtı kültür mirası” tanımı, 1992 tarihli Arkeolojik Mirasın korunmasına ilişkin (gözden geçirilmiş) Avrupa Sözleşmesi’ndeki (Europ. T.S. No. 143) felsefi tanımdan farklı olarak daha kesindir. Yöneticiler ve mahkemelerin, herhangi bir konuyu Sözleşmenin kapsayıp kapsamadığına

daha kolay karar verecekleri şekilde düzenlenmiştir. Geminin yükleri ve diğer içerikleri garanti edilmiştir; çünkü bunların gemi enkazının bir parçası olup olmadığı konusunda anlaşmazlıklar olmuştur. Ayrıca, “sitler, yapılar, binalar, insan eliyle yapılan şeyler, insana ait kalıntılar ve bunların arkeolojik ve doğal çevreleri de sualtı kültürel mirasına dâhildir. Yani neredeyse insanlık tarihinde önemli yeri olan sualtı kültür mirasının tüm öğeleri bu mirasa dâhildir. Nesnelere bulunduğu şartlar ve çevre, sualtı kültürel mirasın bir parçası olarak belirtilir. Şartlar ve çevre, belli bir çağdaki yaşam ile ilgili bilgi sağlanmasında arkeolojik mirasın önemli kavramlarıdır.

2. “Terk edilmiş” ifadesi, Sözleşme hükmünde, kapsamını basitleştirerek beklentileri dengelemek amacıyla kullanılmıştır. Terkin yasal kavramı görecelidir. Birçok yargı mercii, hem terkin olması gerektiği hem de bir gemiyi veya yükünü terk etme niyetinin olması gerektiği fikrini taşır. İkinci gereklilik, bir geminin kaptanı veya mürettebatı gemiyi terk ettiğinde ve sahibi makul bir sürede onu yenilemek için hiçbir şey yapmadığında ise çok zordur. Örneğin, Columbus-America Discovery Group Atlantic Mutual Insurance Co. 974 F2d 450 (1992, 4. Cir) olayında Birleşik federal bir temyiz mahkemesi, 135 sene önceki bir altın taşımacılığı olayında sigortacıları haklı bulmuştur. SS Central America, Güney Carolina sahilinde 1857 yılında battı. Gemide, Kaliforniya tüccarları, bankacıları ve nakliye şirketlerinden New York bankalarına altın sevkiyatı vardı. Kaybı takiben, kurallar ve halefiyet doktrini gereğince para ödeyen sigorta şirketleri, nihayet 1989 yılında bulunan altınların sahibi oldular. Alt mahkeme, davacıların 130 yıl boyunca altını bulamamaları ve kurallar gereğince yaptıkları ödemelerin belgesel kanıtlarının zarar görmesi veya kaybolması, altını terk ettikleri anlamına geliyordu. Temyiz Mahkemesi, halef sigortacıların çıkarlarının dikkate alınması talimatıyla davayı alt mahkemeye geri gönderdi. Kasım 1993 tarihinde, alt mahkeme hazinenin %90’ını kurtarıcıya, %10’unu ise sigorta şirketlerine vermiştir. N.Y Times, Kasım, 19, 1993, A13.

Benzer şekilde, Hollandalı Doğu Hindistan Şirketi’ne ait olan tüm gemi enkazlarına halef olarak, Hollanda, 70’li yıllarda Norveç sahilinde bulunan Akerendam enkazından altın ve gümüş madeni paralar talep etmişti. Norveç ve Hollanda arasındaki çekişme sonucu, Hollanda madeni paraların %10’una sahip oldu. Her ne kadar bazı akademisyenler Hollanda’nın bu hazine ile ilgili taleplerini kabul etseler de raporda not edilen Hollanda ile Avustralya arasında, Eski Gemi Batıklarını kapsayan Anlaşma (1972, Aus.T.S. No: 18) böyle bir hak ya da talebi ortaya çıkarmamak için oldukça dikkatli hazırlanmıştır. Terk etme ile ilgili yasal çerçevenin değişken yapısı ve Sözleşme kapsamındaki belirsizliğinin etkisi göz önüne alındığında tanım; bu kavramın tanımının daha kesin bir şekilde yapılmasını gerektirir ancak sahibin mantuki haklarının da korunması unutulmamalıdır.

3. Tüzük, devletlerin sualtı kültürel mirası hususundaki faaliyetlerin şu ana kadar kabul edilebilir olduğunu veya gelecekte kabul edilebilir olacağını yargılayabileceği bir dizi ölçütler ortaya koymayı amaçlar. Diğer bir deyişle, bir nesne kazıldığında veya bulunduğu anda, devletler bunun kabul edilebilir arkeolojik standartlara uygun olarak yapıp yapılmadığına karar verecekleri bir temele sahip olacaklardır. Tüzük, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) tarafından kurulan Uluslararası Sualtı Kültür Mirası Komitesi tarafından hazırlanmıştır. Bu tüzük, ICOMOS tarafından oluşturulan “Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü”nün tamamlayıcısıdır; fakat sualtı lüktür mirasının belirli özellikleri dikkate alınarak değiştirilmiştir.

4. Anlaşma taslağının yazılmasında, “kültürel miras alanı”nın nasıl belirleneceğine dair birçok tartışma olmuştur. Sayın Anderson, kültürel miras alanı kavramına karşı çıkmıştır ve bu tavsiyenin – özellikle 5. Madde ile birlikte okunduğunda Deniz Yasasına ilişkin BM Anlaşması tarafından temsil edildiği şekilde uluslararası kanunun mevcut konumunun ötesine geçtiğini belirtmiştir. Bazıları, bu alanın genişliğinin ilgili devlete bırakılması gerektiğini savundular. Örneğin; bu alan bitişik bölgeyle, kıta sahanlığıyla, 200 mil özel ekonomik alanla, özel bir 200 mil alan veya bunların

herhangi bir birleşimi ile ortak yayılım alanı olabilir. Diğerleri ise, karşı veya bitişik kıyı boyuna sahip ve farklı seçenekleri öne süren veya uygulayan devletlerin olduğu yerde, bu çeşit çoklu seçenekler rejiminin tehlikeli olabileceğini öne sürdü. Sonuç itibarıyla, alanın kıta sahanlığına uyması kararına varılmıştır.

Madde 2: Anlaşmanın Kapsamı

1. Bu Anlaşma kaybedilen veya terk edilen ve en az 100 yıl su altında kalan sualtı kültür mirasına uygulanır. Fakat, herhangi bir taraf devlet, 100 yıldan az sürede sualtında kalan sualtı kültür mirasını koruyabilir.

2. Bu Anlaşma, herhangi bir savaş gemisi, askeri uçak veya Devlet tarafından işletilen veya sahibi olunan ve idareten devletin ticari olmayan hizmeti için kullanılan diğer gemiler ve uçaklar veya onların içeriklerine uygulanamaz.

Açıklama

1. Bu Anlaşma, Madde 1 (4)'ün tanımı içerisindeki tüm su altı kültür mirasını kapsamamaktadır. Madde 2 gereğince, miras, sualtında en az 100 yıl terk edilmiş olmalıdır. 100 yıl nitelendirmesi birçok devletin dâhili mevzuatında ve uygulamasında bulunabilir. Önemli olan bu sürenin ne zaman başladığıdır. Bu, nesnenin yaratıldığı tarih olabilir; fakat bu, bazı antik nesnelere batırılmaz nitelendirildiği anlamına gelir. 100 yıl kuralının bilimsel bir temeli yoktur. Bazı arkeologlar daha az eski malzeme üzerine çalışmaktadır. Bu kural için en mantıklı yol idari uygunluktur. Bu, önemli olanı daha az önemli olandan ayırmak için etkili bir yoldur. Anlaşma, devletlere 100 yıldan daha genç olan sualtı kültür mirasının kapsamını uzatma seçeneğini sunar. Böylece, bir devlet mevzuatında mirasının belirli bir ögesini – örneğin batıkları- belirtebilir.

2. “Terk edilmiş” tanımı, sahibi olduğu veya ticari olmayan deniz araçlarını veya uçakları işleten hükümete yönelik değişimi gerektirir. Yalnızca zamanın geçmesi, bu tür nesnelere terk edilmiş olması şeklinde yorumlanmamalıdır. Birçok devlet, bu tür alanlara müdahale edilmesini istemez. Örneğin; 1976 tarihli Avustralya Tarihi Gemi Enkazları Akti'nce korunan ilk enkaz Batthurst Adası'nda batan, parçalarının kurtarıcı tarafından hurda olarak kullanılmak istendiği bir Japon denizaltıydı. Benzer şekilde Birleşik Devletler şunları belirtti:

... Kurtarıcılar, batık Birleşik Devletler savaş gemilerinin Birleşik Devletler tarafından terk edildiğini varsaymamalıdır. Birleşik Devletler batık savaş gemilerinin kurtarılması için Birleşik Devletler'den izin alınmalıdır ve kural gereği, ölü askerlerin olduğu gemilere yönelik, Birleşik Devletler Hükümeti bu tür bir izinde bulunmaz.

Yakın geçmişte(örneğin II. Dünya Savaşı Dönemi)batan bir Birleşik Devletler savaş gemisinin kesin devri veya terki gerçekleşmediğinde, bu gemilerin tapusu Birleşik Devletlere aittir. Daha uzak geçmişte (örneğin 17. ve 18. yüzyıllarda)batan gemilerin tapu sahibi ise tabii ki o dönemin akitten doğan terk edilme tanımına göre belirlenir.

Dış İşleri Bakanlığı'ndan Denizcilik İşletmeleri'ne mektup, 30 Aralık 1980, Birleşik Devletler Dış İşleri Bakanlığı'nda tekrar basılmıştır, Birleşik Devletlerin Uluslararası Antlaşmaları uygulamasına yönelik 8 Özet 999, 1004 (1980)

Diğer birçok devlet, bu görüşün savunulduğu istikrar ışığında, benzer bir görüşe sahiptir ve Anlaşma, savaş gemilerini kapsamından muaf tutar. Önemli bir konu ise, savaş gemisi

enkazlarında savaşta ölen hizmet elemanlarının kalıntıları olabileceği ve bu kalıntıların esas devletleri tarafından savaş mezarları olarak sayıldığı ve rahatsız edilmemesi gerektiğidir.

Madde 3: Genel İlke

Taraf devlet, insanlığın menfaati için sualtı kültür mirasını koruma amaçlı tüm önlemleri alır.

Açıklama

Bu madde, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Yasalarına İlişkin Sözleşme'nin 149 numaralı maddesi ilkesini özetler ve sadece belirli bir deniz alanında olan uygulamadan ziyade genel bir vazife olarak düzenlenmiştir. Dahası, vazife korumadır. Bu yüzden, Madde 149'da belirtildiği üzere hiçbir nesnenin yok edilmesinden söz edilmez. Sualtı kültür mirasının yok edilmesi ancak onu korumak üzere yapılmalıdır.

Madde 4: Kurtarma Kanununun Uygulanamazlığı

Bu Anlaşmanın uygulandığı Sualtı kültür mirası, kurtarma kanununa tabi değildir.

Açıklama

Kurtarma kanunu, sadece denizde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan parçalar içindir; karadaki kalıntıların kurtarılması ile ilgili uygulaması yoktur. Sualtı kültür mirası için tehlike geçmiştir, ya bir gemi batmıştır, ya da bir nesne gemiden düşüp kaybolmuştur. Gerçekten de, kurtarma operasyonları, mirasın olduğu yerde bırakılmasından daha tehlikeli bir durum haline gelebilir. Miras türbülans alanında olsa bile, çare, kurtarma uygulamaları ölçütlerine güvenmekten ziyade, Anlaşma ve Tüzük şartlarını uygulamaktır. Asıl sorun, kurtarmanın ekonomik sebeplere dayalı olmasıdır. Kurtarıcı, alanın tarihi değerinin korunması için gerekli her açıdan bakımı ve itinalı bir şekilde kazılmasından ziyade parçaların mümkün olan en kısa sürede bulunmasını ister.

Madde 5: Kültür Mirası Alanı

1. Bu anlaşmaya taraf olan bir ülke, bir kültür mirası alanı kurabilir ve diğer ülkelere eylemlerini bildirebilir. Bu bölge içerisinde, taraf ülkenin sualtı kültür mirasını etkileyen faaliyetlerde yargı hakkı vardır.
2. Bir taraf devlet, toprakları içerisinde sualtı kültür mirasını etkileyen faaliyetlerin asgari düzeyde tüzük şartlarına uygunluğunun sağlanması için önlemler alır.

Açıklama

1. Devletlerin sualtı kültür mirası üzerindeki yargı hakkı, Üçüncü Deniz Konferansı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı'nda özetle belirtilmiştir. (UNCLOS III). Anlaşmanın 303. maddesi, ülkelerin kendi bitişik bölgeleri içerisindeki (ötesinde değil) kazılarda kontrol sağlamaları için bir hukuki faraziye oluşturuldu. Bu durum, sualtı kültür mirasının korunması için etkisiz ve yetersiz olarak düşünüldü. Ayrıca, ülkeler tarafından sualtı kültür mirasına yönelik mevcut bölgesel yargı hakkının kullanımındaki tutarsızlıkları dikkate almamaktadır. Bazı ülkeler bitişik alanlarını sabit nokta olarak (örneğin Fransa); diğerleri ise kıta sahanlığı olarak (örneğin Avustralya, İrlanda, İspanya) kullanır; Danimarka 200 mil balıkçılık bölgesini kullanırken diğerleri (örneğin Fas) tek ekonomik alanı kullanır.

Anlaşma, her ülkenin kıta sahanlığı ile eş süreli olan bir “kültür mirası alanı” kurmasına izin verir.(Madde 1). Bu, 1992 tarihli Arkeolojik mirasın korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi (Gözden Geçirilmiş)’ne uygundur.

Bir ülkenin “kültür mirası alanı” edinme zorunluluğu yoktur. Eğer bir ülke sualtı kültür mirası kontrolünü 3 millik kara suları ile sınırlamak istiyorsa, bunu yapabilir ve hala Anlaşmaya taraf olabilir.

2. Kıyı ülkesi sualtı kültür mirasının kıta sahanlığının korunmasına ilişkin uluslar arası ve kendi hukuk hükmünde en iyi temsilci olsa bile, kıyı ülkeler bazen yükümlülükler uymaz.

Bu yüzden Madde 5(2) ülkelerin yalnızca bir kültür mirası alanı belirleyip, sonrasında başka hiçbir şey yapmamasını önlemek için düzenlenmiştir. Tüzük şartları, sualtı kültür mirasının iyileştirilmesi için asgari standartlar olarak sayılır.

Madde 6: İç Sular ve Kara Suları

Taraf ülkeler, yargı alanı içerisindeki tüm ilgili mevkilere, iç suları ve kara sularındaki faaliyetlerde asgari düzeyde Tüzüğün uygulanması için uygun önlemlerin alınmasını şart koşar ve Tüzüğün bir kopyasını iletir.

Açıklama

Anlaşma iç sular ve kara sularındaki arkeoloji standartlarını kontrol etme girişiminde bulunmaz. Çok sayıda ülke, bu alanlarda kara arkeolojisinde uyguladıkları aynı kuralları sualtı arkeolojisinde de uygular. Sonuç itibariyle, herhangi bir kara sularındaki anlaşma hükümlerinin uygulanması girişimi, örneğin ülkelerin ya kanunlarını değiştirmesini ya da bu kanunların su altı kavramlarını ayırmasını gerektirmeyecektir. Bu durum, anlaşmanın belirtilen kapsamı dışında olacaktır. Yine de, standartların asgari düzeyde uygulanmasını sağlamak için, anlaşma hükümlerinin ve iç sular ve kara sular tüzüğü ölçütlerinin uygulanmasına tüm taraf ülkeler teşvik edilir.

Madde 7: Tüzüğe Aykırı Eylemleri Destekleyen Alan Kullanımının Yasaklanması

Hiçbir taraf ülke, üzeninde yargı hakkı olan karasının veya diğer alanlarının sualtı kültür mirasını etkileyen ve Tüzük şartlarına uymayan faaliyetlerde kullanılmasına izin vermez. Bu hüküm, o ülkenin kara suları ötesinde uygulanır, diğer bir taraf ülkenin kara sularında veya kültür mirası alanında uygulanmaz.

Açıklama

Komite, Malezya'nın “kültür mirası alanı” dışarısında bir Avrupa enkaz grubu tarafından yapılan bir kuramsal kazı düşündü. Açıkçası, kurtarıcılar için, dinlenme, yakıt ikmali, stok edinme ve benzeri şeyler için en uygun yerler Malezya veya Singapur olabilirdi. Bu hüküm olmasaydı, tüm ülkeler bu anlaşmaya taraf olsa bile, Tüzük ölçütlerine aykırı eylemlerde hiçbir kısıtlama olmayacaktır.

Madde 8: Ulusların ve Gemilerin belirli Faaliyetlerinin Yasaklanması

Her bir taraf ülke, vatandaşlarının ve gemilerinin, diğer bir taraf ülkenin kültür mirası alanı veya kara suları içerisinde olmayan alanlarda sualtı kültür mirasını etkileyen faaliyetlerde bulunmasını yasaklar. Bu yasak, sualtı kültür mirasını etkileyen Tüzüğe uygun faaliyetlerde uygulanmaz.

Açıklama

Bu yasak, Anlaşmanın esasıdır. Geçmişte yaşanan tecrübeler, tabiiyetin Anlaşmanın güçlendirilmesi için en önemli hukuki sebep olduğunu göstermiştir. Kesin olmayan bir faaliyet için kullanılan bir geminin tabiiyeti şüphelidir; örneğin gemi kayıt gerektirmeyecek kadar küçük olabilir veya mali nedenlerden dolayı geminin yabancı bayrak taşıdığı bir ülkedeki gemi kaydı etkililiği kısıtlıyor olabilir. Bir alternatif yargı yetkisi olabilir; fakat sualtı kültür mirasına yönelik faaliyet kapsamının genişletilmesi tartışmalı olabilir.

Ülkeler, yerel yargı yetkisinin etkili olmadığı durumlarda, ulusal yargı yetkisi prensibine daha sık başvurmaktadır. Örnek olarak; Birleşik Krallığın uluslar arası sulara olsa bile, askeri hizmette batan veya parçalanmış İngiliz gemilerini ve uçaklarını koruyan 1986 tarihli Askeri Kalıntıların Korunmasına ilişkin Tüzüğü'nü verebiliriz. Lisanssız bir sit alanına ilişkin herhangi bir faaliyette bulunmak İngilizler için bir suçtur.

Bu yasak kayıtsız şartsız değildir. Sualtı kültür mirasını etkileyen faaliyetler, Tüzük şartlarına uygun olduğu takdirde gerçekleştirilebilir. Bu şartlar altında çıkarılan nesnelere Taraf ülkeye girişine izin verilir.

Madde 9: İzinler

Bu Anlaşmaya taraf olan bir ülke, kazı ve ele geçirme faaliyetlerinin Tüzüğe uygun olduğuna veya olacağına karar verdiği sürece, bu Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra, kazılan veya ele geçirilen sualtı kültür mirasının kendi topraklarına giriş iznini sağlayabilir.

Açıklama

Sualtı kültür mirasının aranması ve kazısı zaman ve para açısından genellikle pahalıdır. Bu tür faaliyetlerde bulunanlar, ele geçirme olasılığı olmaksızın çıkarılan nesnelere bir taraf ülkeye giriş izninin verileceği teminatına ihtiyaç duyar. Bu madde bir ülkeye bir nesnenin giriş izninin sağlanması için tercihi yetki verir. Bu tür bir izin çalışma başlamadan önce – çalışmanın tüzük şartları içerisinde olacağı teminatı ile- verilebilir. Bundan emin olunması için izin verilirken çalışmanın gözetilmesi şartı koyulmalıdır. Ancak, izin veren ülke, çalışmanın Tüzük şartlarına uygun olarak yapıldığından tatmin olduğu takdirde izin çalışma yapıldıktan sonra da verilebilir. Diğer bir deyişle, asıl önemli olan yapılan işin Tüzüğe uygunluğudur. İzin verilirken verilmeyeceği ve zamanı bireysel taraf ülkelerin kararıdır.

Madde 10: Mirasa el konması

1. Madde 9'a tabi olarak, herhangi bir taraf ülkenin talebi üzerine veya kendi inisiyatifiyle, her bir taraf ülke, Tüzüğe uygun olmayan şekilde çıkartıldıktan veya ele geçirildikten sonra, doğrudan veya dolaylı olarak topraklarına getirilen sualtı kültür mirasına anayasal usullere uygun olarak el koyabilir.

2. Bir ülke, başka bir ülkenin kültür mirası alanından veya kara sularından çıkarıldığı veya ele geçirildiği bilinen bir sualtı kültür mirasına, ancak o devletin izni ile el koyabilir.

Açıklama

1. Anlaşma, birçok taraf ülkenin gerçekten etkili bir işbirliği içerisinde olması gerektirir. Dahası, üyelik, "sanat piyasası" ülkelerini ve ileri teknolojiye erişimi olan ülkeleri gerektirir. Örneğin;

İspanya taraf bir ülke olsa ve Malezya kültür mirası ötesinde Tüzüğe uymayan bir şekilde çıkartılan ve yük içeren bir gemi ihbarını alsa, çıkarılan nesnelere el koyabilmesi için geminin İspanya kara sularına girmiş olması gerekir.

Anlaşmaya göre, el koyma, miras “doğrudan veya dolaylı olarak çıkarıldıktan veya ele geçirildikten sonra topraklarına getirildiğinde gerçekleşebilir...”. “Doğrudan veya dolaylı olarak” ifadesi Anlaşmanın kapsamını genişletmek amacıyla kullanılır. Çıkarılan mirasın ara satışı sorun yaratabilir. Örneğin; Avrupalı kazıcıların Uzak Doğu’dan Hollanda’ya kadar Malezya sahilinde bir nesneyi çıkardıklarını ve Hollanda’nın Anlaşmaya taraf olan bir ülke olmadığını düşünelim. Bu durumda çıkarılan nesne açık arttırma ile satılır. Farz edelim ki, satın alanlardan biri Fransız’dır ve seramiklerini ülkesine götürür. Anlaşma gereğince, Fransa taraf ülke olsaydı seramiklere el koyma zorunluluğu olacaktır. Bu zorunluluk ara işlemlerin sayısı ne olursa olsun geçerlidir.

Madde 1’de belirtilen tanıma göre, eğer bir nesne “terk edilmediyse”, Anlaşma kapsamında değildir ve bu yüzden el konulmasına gerek yoktur.

2. Bu Anlaşmanın amacı, bir ülkenin diğer bir taraf ülkenin kültür mirası alanı veya kara sularındaki sualtı kültür mirasına ancak diğer ülkenin talebi veya rızası ile el koyabileceğini açıklığa kavuşturmadır. Bu, el koyan devletin, nesnenin bulunduğu kültür mirası alanına sahip ülkeden daha sert şartlara sahip olmasını önlemek içindir. Fakat; bir ülkenin taraf olmayan bir ülkenin yargı alanında bulunan sualtı kültür mirasına el koymasına engel olunmaz.

Madde 11: Cezai yaptırımlar

1. Her bir taraf ülke, Madde 10 gereğince el koymaya tabi olan sualtı kültür mirasının alımı için cezai yaptırımlar uygulamayı taahhüt eder.

2. Her bir taraf ülke bu yaptırımların uygulanmasında diğer taraf ülkeler ile işbirliği içerisinde olmayı kabul eder. Ulusal usul hukukuna uygun olan böyle bir işbirliği, belgelerin oluşturulması, aktarılması, şahitlerin mevcut duruma getirilmesi, süreç ve iade hizmetlerini içerir; fakat sadece bunlarla sınırlı kalmayacaktır.

Açıklama

1. Komite üyeleri, belediyeye ait ceza hukukunun, otoritenin federal veya diğer karmaşık sistemleri içerisinde genellikle değiştiğini kabul etmiştir. Fakat temel bir zorunluluk olarak, Anlaşma, Tüzük şartlarına uymayan şekilde sualtı kültür mirasını etkileyen eylemler için ülkelerin cezai yaptırımlarda bulunmasını gerektirir. Fakat bu şart, cezai yaptırımların rejimin diğer boyutlarına genişletilmesi girişimini engelleyebilecek bir çelişkiden kaçınmak amacıyla, özellikle dışalım bakımından ifade edilmiştir. Yaptırımların niteliği her bir taraf ülkenin kararına bırakılır.

2. Etkili olabilmek amacıyla, yaptırımların uygulanmasında yapılan işbirliği, genellikle uluslar arası sözleşmeler tarafından kurulan kendi yerel rejimlerine tabi olan ulusal usul hukukuna uygun olmalıdır. Zamanla, bu rejimlerin burada hâkim olan işbirliği derecesini geliştirme yollarını arayacağı öngörülmektedir. Örneğin; iade (ihraç) anlaşmaları el koyulmaya maruz sualtı kültür mirasının ithal edilmesi suçunu içerebilir.

Madde 12: Bildirim Şartları ve Hacizli (el konulan) Mirasa Muamele

1. Her bir taraf ülke, bu anlaşma hükmünde, sualtı kültür mirasının haczini menşe ülke veya ülkelere bildirmeyi taahhüt eder.

2. Bu anlaşma hükmünde, her bir taraf ülke hacizli sualtı kültür mirasını kayda geçirmeyi, korumayı ve gerekli tüm önlemleri almayı taahhüt eder.

3. Bu anlaşma hükmünde, her bir ülke, ek konulan sualtı kültür mirasını mümkün olduğunca ortaya koymalıdır veya bu mirasın kamu yararı için sürekli erişimini temin etmelidir.

Açıklama

1. 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 149. maddesine göre, “Alanda” bulunan arkeolojik veya tarihi nitelikteki bir nesnenin korunması veya yerleştirilmesi durumlarında menşe ülke veya Devletin tercihi haklarına özellikle önem verilmelidir. 1982 Sözleşmesi hükmü gereğince, bu tercihi haklar sadece Uluslar arası Deniz Yatağı Otoritesi’nin bir ülkeyi kabulü ile geçerli olur. Bazı durumlarda menşe ülkesi kolayca anlaşılırken, bazı durumlarda ise bu imkânsızdır. Örneğin; bir nesne şuan dört veya beş ulusal devlet toprakları içerisinde kalan belirli bir tarihi ülke veya bölgeden gelmiş olabilir.

2. Korumanın çok pahalı olduğu ve bu şartın devlet tarafından öngörülemeyen bir harcama yapılmasını gerektirebileceği genel kabul görmüştür. Öncelikli görev el konulan nesnenin kayda geçirilmesidir. Ayrıca, ahşap gibi özellikle korunması pahalı olan maddelere el konulması ihtimali yoktur. Bu tür maddeleri tutan kişilerin bunu, maddenin hacze maruz kalmayacak şekilde ve Tüzük şartlarına göre yapması daha olası bir durumdur.

3. Bu maddelere genellikle kamu yararı için el konulduğu için, bu maddelerin Madde 14’te belirtildiği üzere, eğitim amaçlı kullanılması gerekir. Bu maddeler ile gerçekten ne yapıldığı, onların durumlarına ve korunma gereksinimlerine bağlıdır. Maddeler kolay kırılabılır ise, kamu erişimi ve hatta uzman erişimi bile kısıtlanmalıdır. Bununla beraber, Birleşik Devletlerde federal mahkemenin sözleri ikna edicidir:

Bir tablonun ona bakan kişide uyandırdığı zevk dışında bir değeri yoktur. Çıkarılması imkânsız gömülü bir sanat eseri, ateşte tamamen yanmış bir eser kadar değersizdir. Bu yüzden, eğer bu tablolar görülmezse, aslında hiç var olmamışlardır.(Milletler Topluluğu Barnes Kurumu, 159 A 2d 500, 502 (Pa 1960)).

Denizin dibinden kanunsuzca oda olsa çıkarılan nesnelere, mümkün olduğunca bilim ve eğitim amaçlı kullanılmalıdır.

Madde 13: Dayanışma ve Bilgi Paylaşımı

1. Bir ülke diğer bir taraf ülkeye belirli bir sualtı kültür mirasına (doğal kaynaklar üzerinde egemenlik haklarını uygulayabileceği sulardaki) olan ilgisini ifade ederse, diğer ülke mirasın incelenmesi, çıkarılması, belgelenmesi, korunması ve araştırılmasında dayanışma göstermelidir.

2. Anlaşma amaçlarına uygun olarak, her bir taraf ülke sualtı kültür mirasının keşfi, konumu, Tüzüğe aykırı şekilde çıkarılan veya ele geçirilen miras bilgilerini diğer taraf ülkelerle paylaşmayı taahhüt eder. Aksi takdirde, uluslararası hukuk, ilgili bilimsel yöntemler, teknoloji ve miras ile ilgili yasal gelişmeler ihlal edilmiş olur.

3. Mümkün olduğunca, her bir taraf ülke, Tüzüğe aykırı şekilde çıkarılan veya ele geçirilen suları kültür mirası ile ilgili bilgileri yaymak üzere uluslararası veri tabanı kullanır. Aksi takdirde uluslararası hukuk ihlali söz konusudur.

Açıklama

1. Komite tek bir menşe ülkesi belirlemede oluşan ciddi sorunları kabul eder. Ele geçirilen maddelerin dünyanın diğer kısımlarıyla bağlantısı olduğu kesinken, tek bir menşe ülkesinin belirlenmesi imkânsız olabilse de, ülkeler, dayanışma sağlanması için bu maddeyle önemli bağlantısı olan diğer taraf ülkelerle bağlantıya geçer. Bu durum uluslararası işbirliği ve uyum yaratmanın yanında malzeme üzerindeki çalışmanın kalitesini de artırır.

2. Çok nadir olarak, kara suları ötesindeki sualtı kültür mirası sadece hala yaşayan tek bir ülkeyi ilgilendirir. Bir gemi kazasında, gemi, genellikle başka bir ülkeye ait olan bir limandan çıkmıştır. O alan, hem ticaret hattı hem de mürettebat ve yolcuların yaşamları, geminin yapısı gibi detaylar hakkında bilgi verir. Bu bilgilerin mümkün olduğunca tüm ilgili taraflar arasındaki akışının sağlanması, sadece diğerlerinin neyin bulunduğunu bilmesi açısından değil aynı zamanda onların uzmanlıklarını bilginin yorumlanması ve anlaşılması yönüne çekmek açısından da önemlidir. Bu durum ayrıca, Anlaşma amaçlarından olan yasadışı kazı bilgilerinin mümkün olduğunca tüm ilgili taraflar ile paylaşılması açısından da önemlidir.

3. Bu madde, devletlere, bireysel ve karşılıklı menfaatleri açısından hızlı bilgi akışının ve bunu başarabilmek için uluslar arası veri tabanı kullanma kabiliyetinin gerekliliğini hatırlatır.

Madde 14: Eğitim

Her bir taraf ülke, eğitici yollar ile sualtı kültür mirasının değeri ve ayrıca anlaşma ihlalleri ve Tüzüğe aykırılık sebebiyle bu mirasa yöneltilen tehditler konusunda kamu zihninde farkındalık yaratmaya çalışır.

Açıklama

“Eğitici yollar” resmi eğitimi ve sualtı kültür mirasını gösteren sergiler gibi diğer faaliyetleri içerir. Diğer eğitici faaliyetler, broşür basmak, gazetecilere altyapı materyalleri sağlamak ve öğrenciler arasındaki kompozisyon yarışmalarında destekleyici olmak olabilir. Eğitim, yağmacıların renkli ve cesur insanlar olarak, arkeologların ise sönük akademisyenler olarak algılanmasını ve ayrıca yağmacıların dünyaya güzel şeyler getirmeye çalıştıkları arkeologların ise her şeyi kendileri için sakladıkları fikrini engellemek için gereklidir. Yağmacılar geçmişimizi tahrip edenler olarak bilinmelidir.

Madde 15: Tüzüğün Değiştirilmesi

Uluslar arası Anıtlar ve Sitler Konseyi tarafından Tüzükte yapılan değişiklikler, değişikliğin yürürlüğe girmesinden sonraki altı ay içerisinde Birleşmiş Milletler, Eğitim ve Kültür Kurumu'na âdem-i kabullerini bildiren taraf ülkeler dışındaki ülkeleri bağlayan Ekli Tüzükteki değişiklikler olarak sayılır. UNESCO değişikliğin yürürlüğe girmesinden önce taraf ülkeleri bilgilendirir.

Açıklama

Tüzük ölçütleri, arkeoloji öğretisi geliştikçe ve teknoloji değiştikçe gelişir ancak bu durum Antlaşmayı değiştirecek herhangi bir Tüzük değişikliğine mahal vermemelidir. Sonuç itibarıyla, bu madde, ICOMOS'un Tüzük üzerinde yaptığı değişikliğin, belirli engellere maruz taraf devletleri bağlayıcı Ekli Tüzükteki değişiklikler olarak sayıldığını belirtir. Sualtı kültür mirasını etkileyen faaliyetler, belirli bir faaliyetin gerçekleştiği zamanda yürürlükte olan Tüzüğe göre yargılanır.

Madde 16: Uyuşmazlıkların Çözümlemesi

1. Bu anlaşmaya taraf olan ülkeler, Tüzüğe uysa da uymasa da sualtı kültür mirasının çıkarılması veya ele geçirilmesi ile sonuçlanan faaliyetlere ilişkin uyuşmazlıkların çözümü için bir iç usul veya usuller oluşturmayı taahhüt eder.

2. Müzakere ile çözümlenmeyen mevcut anlaşmanın uygulanması ve yorumlanması ile ilgili iki veya daha fazla ülke arasındaki uyuşmazlık, içlerinden birinin talebi ile hakem kararına sunulur. Tahkim talebi tarihinden sonraki altı ay içerisinde taraf ülkeler tahkim düzenlemesi hususunda anlaşmaya varamazlarsa, taraf ülkelerden herhangi biri Mahkeme Kanununa uygun şekilde talepte bulunarak Uluslararası adalet Divanına veya divanın özel bir mahkemesine müracaat edebilir.

Açıklama

Bir sualtı kültür mirası kazısının veya ele geçirilmesinin Tüzüğe uygun olarak yapıp yapılmadığı hususundaki anlaşmazlıklar, kararları için hem ulusal hem de uluslararası usulleri gerektirir. Madde 16(1) mahkeme usulleri yönetiminde değildir. Aksine, uyuşmazlıkların ülkenin kendi uygulamasına uygun şekilde nasıl çözümleneceği taraf devletlere bırakılır.

Madde 17: Resmi Diller

Bu Anlaşma, altı metin de eşit derecede geçerli olmak üzere, Arapça, Çince, Fransızca, Rusça ve İspanyolca dillerinde hazırlanmıştır.

Madde 18: Onay veya Kabul

1. Bu Anlaşma, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu üye devletlerinin, ayrı ayrı anayasal usullerine uygun şekilde onayına veya kabulüne tabidir.

2. Onay veya kabul belgeleri, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Müdürü'ne verilir.

Madde 19: Karasal Birimlere Uygulanabilirlik

1. Eğer bir taraf ülkenin bu Anlaşmada ele alınan konularda uygulanabilen farklı hukuk sistemlerinin olduğu iki veya daha fazla karasal birimleri varsa, o ülke onay, kabul veya katılım sürecinde Bu anlaşmanın tüm kara birimlerine, sadece birine veya daha fazlasına uygulanacak şekilde genişletilmesini ve herhangi bir zamanda kendi beyannamesini bir başka beyanname ile değiştirilmesini beyan edebilir.

2. Bu beyannameler emanetçilere bildirilmelidir ve Anlaşmanın genişletildiği karasal birimler açıkça ifade edilmelidir.

Madde 20: İhtirazi Kayıtlar, Şartlar ve Beyannameler

1. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Müdürü, Ülkeler tarafından onay veya katılım zamanında yapılan ihtirazi kayıtlar, şartlar ve beyanname metinlerini alır ve tüm taraf ülkelere dağıtır.

2. Mevcut anlaşmanın amaçları ve hedefleri ile uyuşmayan bir ihtirazi kayda izin verilmez.

3. İhtirazi kayıtlar, daha sonra bütün ülkelere durumu bildiren Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Müdürü'ne bildirilerek iptal edilebilir. Bu tür bir bildirim, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Müdürü tarafından alındığı tarihte yürürlüğe girer.

Madde 21: Üye Olmayan Ülkelerin Katılımı

1. Bu anlaşma, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu üyesi olmayan tüm ülkelerin katılımına açıktır.

2. Katılım, katılım belgesinin Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Müdürü'ne verilmesi ile gerçekleşir.

Madde 22: Yürürlüğe Girme

Bu Anlaşma Ülkelerin onay, kabul ve katılım belgelerini sunmalarından 3 ay sonra yürürlüğe girer.

Madde 23: Fesihler

1. Bu Sözleşme taraf olan her bir ülke taraf tarafından feshedilebilir.
2. Fesihler, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Müdürü tarafından yazılı bir belge ile bildirilir.
3. Fesih, bildirimden 6 ay sonra yürürlüğe girer.

Yukarıdaki metin, tarihinde düzenlenen Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Genel Konferansı tarafından oturumunda usulüne uygun olarak beyan edilmiş ve kabul edilmiştir.

Bu inançla, imzalarımızı attık.

Genel Konferans Başkanı

Genel Müdür

Öğrenci Çeviren: Sevgi Turunçel
Öğrenci Proje Asistanı: Gözde Şakar